

MILJØVERNDEPARTEMENTET

Naturmangfoldloven og betydningen for vassdragsforvaltningen

Heidi Sørensen, statssekretær
Miljøverndepartementet

SRN-konferansen, Oslo, 17.03.09

Foto: Svein Magne Fredriksen

Norsk vassdrags natur - vår "regnskog"

- 9 av verdens 20 høyeste fossefall ligger i Norge
- 7 av dem er utbygd
- Alle de utbygde ligger i Norge

Foto: Svein Magne Fredriksen

Vill-laksen

- 1/3 av verdens bestander av atlantisk laks i Norge
- Ca 1/3 av Norges 446 bestander er tapt/truet av utryddelse/sårbare
- Innsatsen skjerpes:
 - nasjonale laksefjorder (oppdrettsfrie fjorder)
 - stabil høy innsats på kalking
 - historisk satsing på Gyro
 - vannkraft – mange nye miljørevisjoner

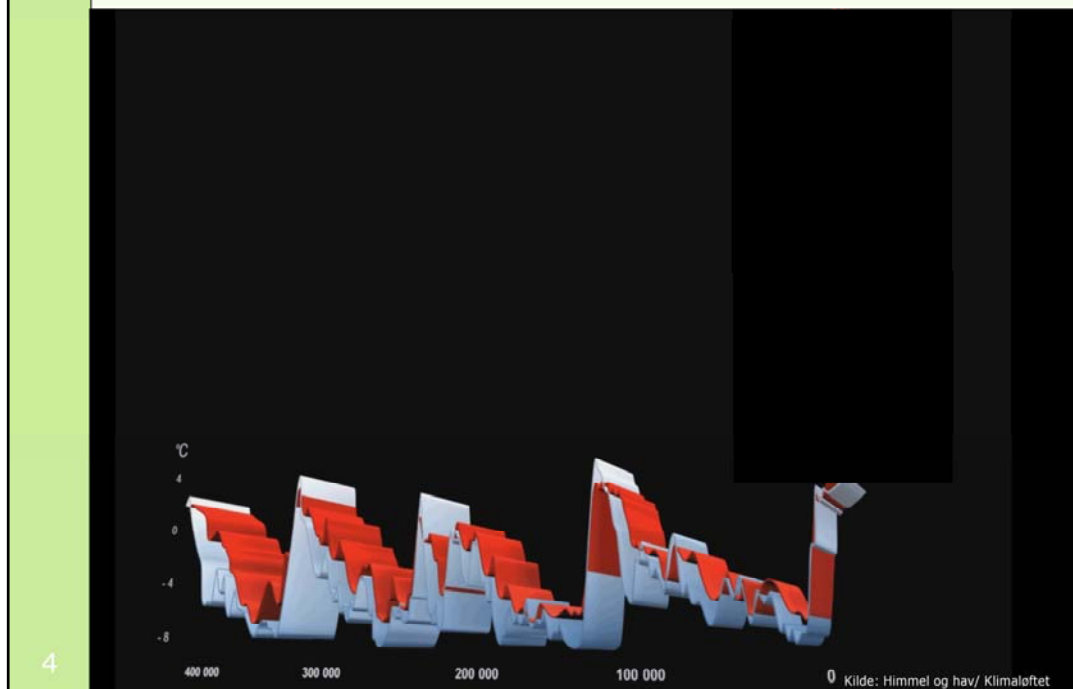
3

I USA er laksen nesten utrydda. I Canada så reduserte at det ikke tillates kommersiell fangst.

Fangsten er forøvrig redusert med 75% de siste 30 åra.

Klimagasser og oppvarming

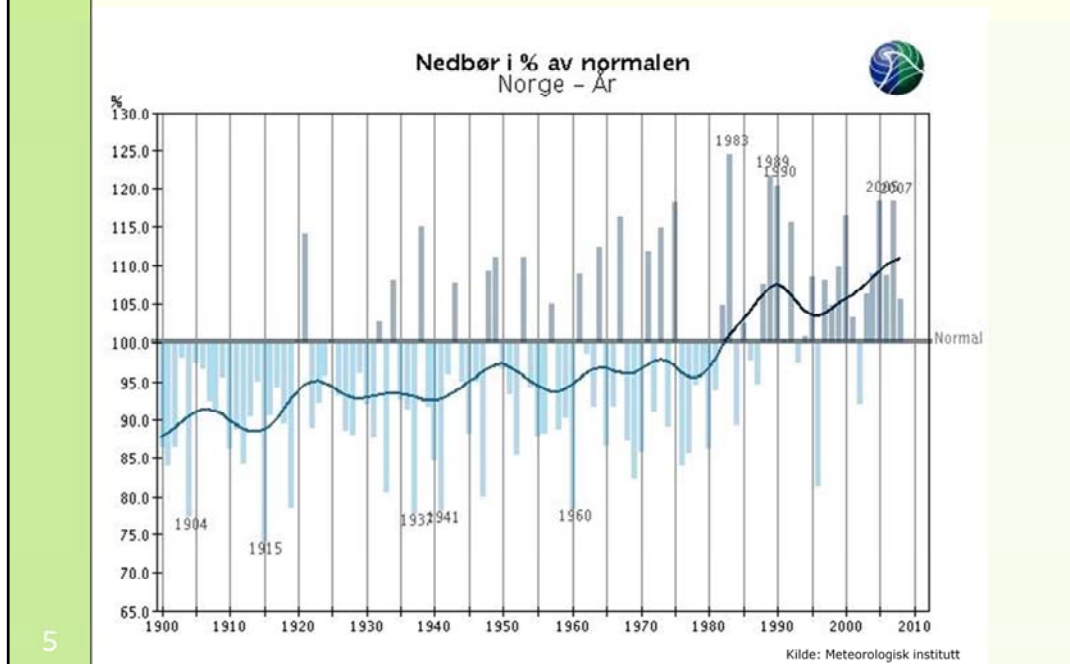
Figuren viser sammenhengen mellom temperatur og klimagasser, basert på analyser av iskjerner fra Antarktis. Det blå beltet viser temperatur, det røde beltet viser konsentrasjonen av CO₂

Utslippene de siste årene har økt med rekordfart.

Konsentrasjonen av klimagasser i atmosfæren fortsetter å øke, og vil gjøre det i lang tid framover.

Naturmangfoldloven gjør norsk natur mer robust (mindre sårbar) mot klimaendringer.

Klimaeffekter i Norge – mer nedbør

Vi kan finne løsninger som både gir mer fornybar kraft og som gir miljøforbedringer i regulerte vassdrag.

Klimaeffektene gir noen "positive" utslag: mer vann – miljøvann - i fjor tangerte vi rekorden på 143 TWh fra 2000.

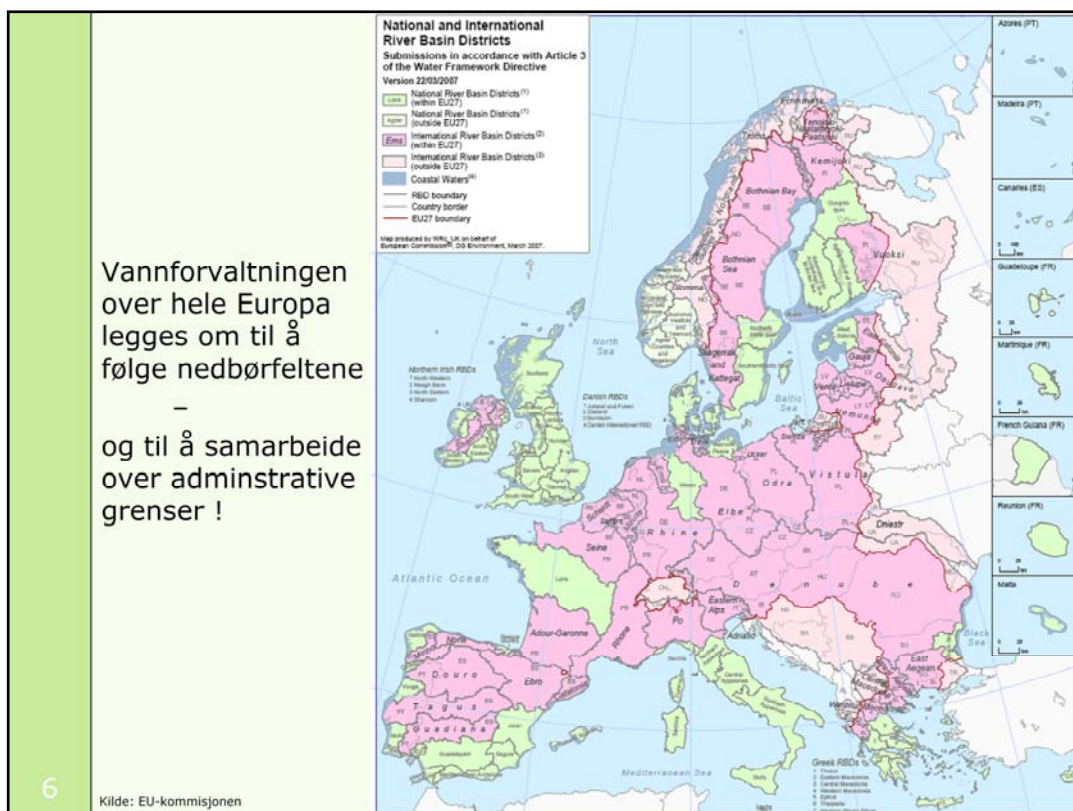
Vi har minst 700 elvestrekninger som er "tørre" (uten minstevannføring) det tilsvarer 6.000 km elv (som ikke er elv)

Det er store miljøverdier, eksisterende og ikke minst potensielle, i utbygde vassdrag

Litt vann, dvs. minstevannføring vil kunne utløse dette, men medføre et produksjonstap på mellom 5-12 TWh (4-10% av totalproduksjonen)

Eventuelt produksjonstap ved å kreve minstevannføring blir minst oppveid ved at nedbørsmengdene i et "normalår" er vesentlig høyere enn det som ble beregnet når hovedtyngden av konsesjonene ble gitt

Statnett forventer en forbedret norsk og nordisk kraftbalanse i årene fremover med balanse eller overskudd i normalår. Det vil imidlertid fortsatt være store regionale ubalanser, med blant annet kraftunderskudd i Midt-Norge, og nedbørsfattige år med liten vannkraftproduksjon.

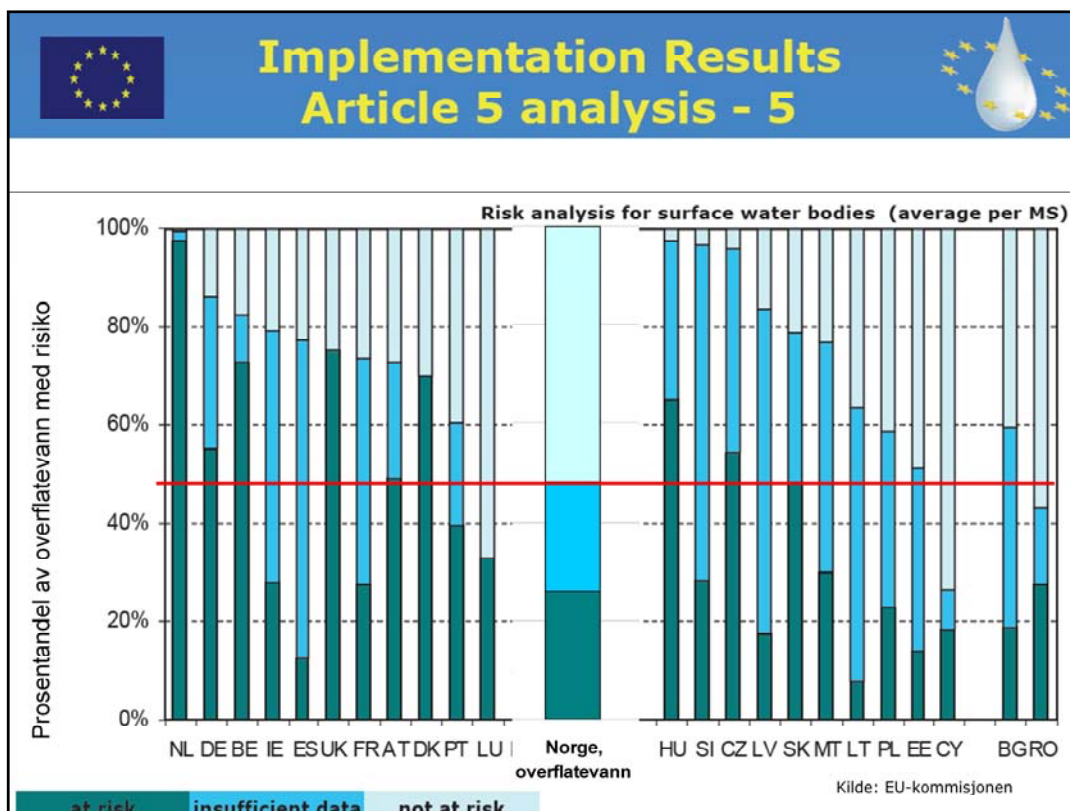
Vannforvaltningen over hele Europa legges om til å følge nedbørfeltene – og til å samarbeide over administrative grenser !

Europa har bestemt seg for et løft for vannmiljøet.

Her ser vi Europas nasjonale vannregioner (grønne) og de internasjonale (rosa) SAMARBEID PÅ TVERS AV ADMINISTRATIVE GRENSER

Norge følger opp

- vannforskrift vedtatt i 2006
- Stortingets vedtak

Så litt om vannet vårt, HVORDAN STÅR DET EGENTLIG TIL?

Her har vi karakteriseringen av alt vann i Europa under Vanddirektivet, og bildet viser RISIKO for ikke å nå miljømålene om "god tilstand". Halvparten av vannet vårt kan være i risikozonen- og minst 25 % har opplagt ikke "god miljøtilstand", her må vi gjøre tiltak.

Men mange kommer enda dårligere ut, eks. Nederland, England og Danmark (NL - nær 100 % av vannforekomstene i risikozonen, UK -75% og DK-70%)

Vi blir slått av Luxemburg(LU), Cypros(CY) og Romania(RO) !

Ta med alle påvirkninger – og alle påvirkere

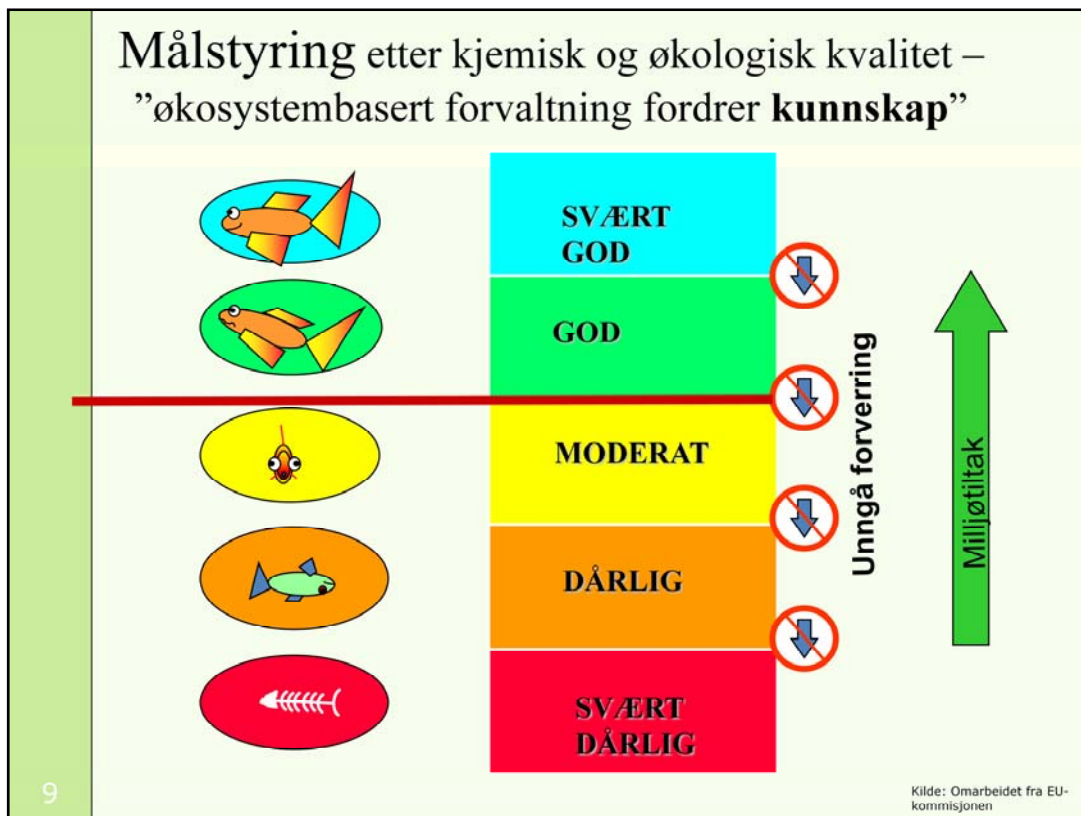

Viktig å ta med alle påvirkninger – og alle påvirkere og se ting i sammenheng.

(8 bilder som kan klikkes opp)

1. Gruver
2. Overgjødsling (eutrofiering/algevekst)
3. Fisk død av forurensning/sur nedbør
4. Avløp – e-kolibakterier (i f.eks. badevann)
5. Fysiske inngrep (Tafjord-dammen)
6. Legger bekker i rør /evt. forurensning
7. Fremmede organismer (kongekrabben)
8. Fremmede organismer (Fisk - ørekyte)

- Forurensning
- Fysiske inngrep
- Fremmede organismer

Hovedgrepet er de nye miljømålene. Konkrete og etterprøvbare mål satt i hver enkelt vannforekomst.

Vi mener det er riktig å orientere oss bort fra enkle reguleringer som gjelder likt overalt...

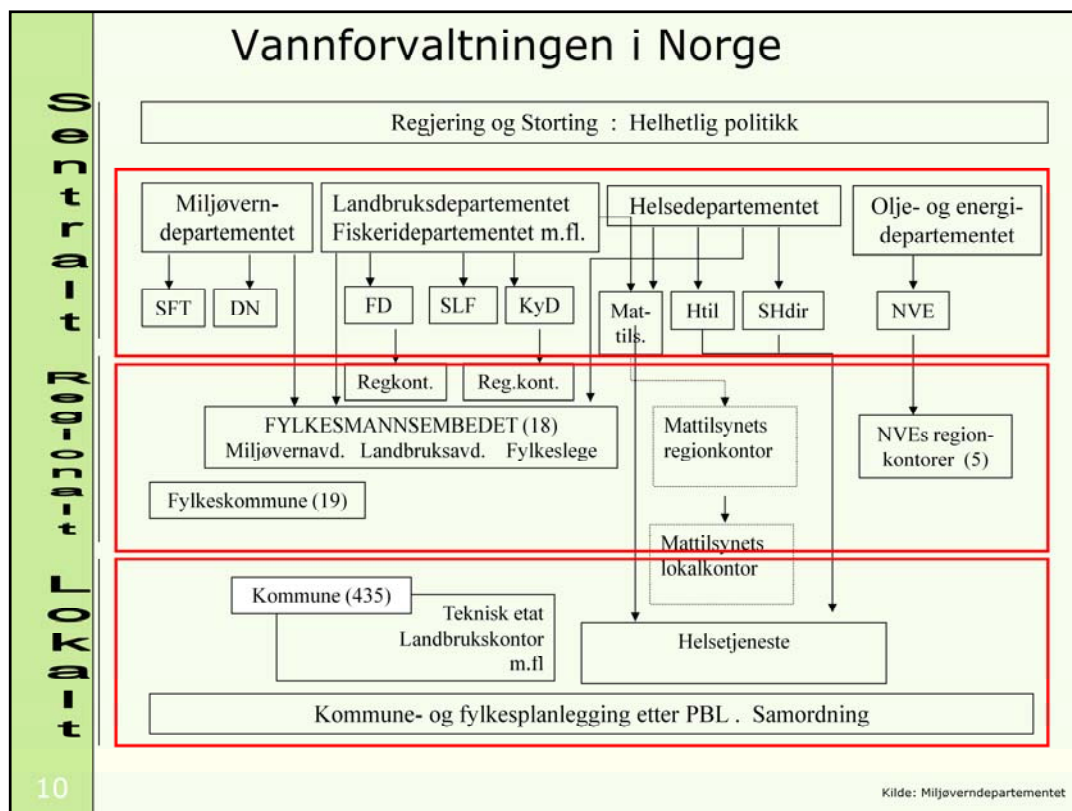
...til å se hvordan planter og dyr trives i den enkelte vannforekomsten...

...og så finne ut hva som må til i hvert enkelt tilfelle for å nå miljømålet.

Det er dette vi kaller økosystembasert forvaltning

Til dette må det sies at det er meget ambisiøst å nå "nest best" miljøkvalitet som standard miljømål.

Mange steder går det greit, men for enkelte sårbare vannforekomster vil dette være veldig krevende.

Dette er vannforvaltningen i Norge, mange aktører, og dette er bare de aller viktigste.

I utgangspunktet er norsk vannforvaltning veldig fragmentert. Vanddirektivet kommer derfor som manna fra himmelen og samordner på tvers av sektorer

Vi har mye å vinne på bedre SAMARBEID PÅ TVERS AV SEKTORER, den ene handa må vite hva den andre gjør ! Mye galt er gjort i god tro !

Sektormyndighetene kan da ta mer konkret og aktivt fatt i det sektoransvaret de har på miljø

Fra fredning av trær – til bruk og vern av all natur

Fra lovene av 1910 -1954 -1970 til 2009

Fra den første naturvernloven av 1910

1910-loven

Eika "Den gamle mester" på Krødsherad
prestegård (Forskr. 3. Desember 1914)

Furugruppen "De 11 apostler" i Bremanger
(Forskr. 7. Juni 1935)

Fjellreven 27. juli 1930

1954-loven

Misteltein (fredet 13.01.1956)

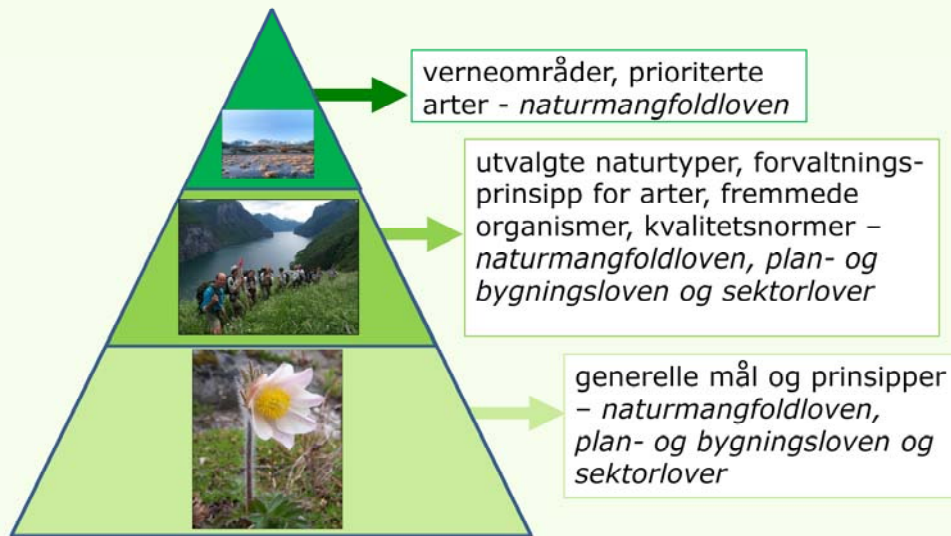
Rondane nasjonalpark (vernet i 1962 (den første
norske nasjonalparken)

1970-loven

Klippeblåvinge (fredet 06.02.2008)

Varangerhalvøya nasjonalpark (08.12.2006)

Bærekraftig bruk og vern

12

Kilde: Miljøverndepartementet

Pyramiden – illustrere tankegangen i ny naturmangfoldlov

1. All natur: For all "hverdagsnatur" vil lovens mål og prinsipper gjelde (bl.a. føre-var, samlet belastning, miljøforringer betaler). Vil dermed omfatte alle sektor som berører natur.

2. Viktig natur: Deler av norsk natur trenger en ekstra sikkerhet for at den forvaltes bærekraftig. Dette kan dreie seg om særskilt natur (utvalgte naturtyper) eller særskilte trusler (fremmede organismer) eller en påvirkning som *kan bli* for omfattende hvis det ikke gis prinsipper (høsting).

3. Det mest verneverdige: Omdatter det ypperste av norsk natur. Omfatter vern av arter og områder. Pr. nå er 2317 områder vernet (ca. 14,5 % av Norge).

NML vil bidra til en klarer prioritering mellom hvilken natur det er viktig å ta vare på og der hvor inngrep lettere kan realiseres

Kunnskapsbasert forvaltning

Foto: Statens naturoppsyn/ © Trym Ivar Bergsmo

Foto: Samfoto

13

Naturmangfoldloven legger opp til at forvaltningen av natur skal være kunnskapsbasert.

Den kan være både **vitenskapelig** og **erfaringsbasert**.

Vil bidra til bedre beslutninger, større forutsigbarhet og færre konflikter.

Kunnskapskravet vil gjelde for alle sektorer

Kunnskapen skal brukes ved bruk av og utbygging i natur og ved ivaretagelse og vern av natur, for eksempel ved høsting av arter, vern av områder og arter, og beskyttelse mot fremmede organismer.

Det foreslås innført en generell hjemmel for kvalitetsnormer for naturmangfoldet, for eksempel for arter og naturtyper

På vannsida er det vannforskriften som operasjonaliserer dette gjennom å innføre:

Vanntyper (=naturtyper)

Miljøkvalitetskriterier og miljømål med hovedvekt på biologi (=kvalitetsnormer)

Normen kan angi både:

kvantitative størrelser (antall og utstrekning)

kvalitative betegnelser knyttet til god økologisk tilstand

Miljørevisjoner - føringer fra regjering og Storting gjennom 15 år

Dette med minstevann i gamle utbygginger har vært et tema lenge, uten at det har skjedd noe særlig. Det er bare Vinstra-revisjonene som er gått igjennom i regjeringen.

Ot.prop.nr. 50, 1991-92: "Konsesjonsvilkår som var rimelige og gode da de ble gitt, kan etter hvert bli temmelig urimelige og antikverte"

Innst.S.nr.236, 2000-01: " Nye krav til naturmiljø og endrede samfunnssyn vil medføre andre og mer restriktive konsesjonsvilkår enn det som ble krevet for mer enn opptil 80 år siden. Samtidig er det viktig å søke etter muligheter for å øke eller opprettholde produksjonen i vassdrag som allerede er regulert."

Nå står vi foran en rekke miljørevisjoner.

Nå i februar behandlet Stortinget vanndirektivet og har sjelden vært så klare i sine uttalelser om miljørevisjoner. MD er veldig glad for disse klare uttalelsen fra Stortinget

Innst. S.nr.131 2008-2009 til St. prp. 75:

"I særdeleshet er det viktig å få til ordentlige miljøforbedringer der det ikke er krav om minstevannføring i dag."

"... tiltaksplanene som skal utarbeides med utgangspunkt i direktivet, må innlemme revisjoner av vannkraftkonsesjoner ..." "... synkroniseres med revisjon av forvaltningsplanene i vannregionene"

Fremmede organismer - vasspest

17

Foto: Dag Berge, NIVA

Bildet viser VASSPEST i Steinsfjorden

Vi legger opp til heldekkende regler om fremmede organismer som ser naturmangfoldloven i sammenheng med andre lover.

Gjelder ved bevisste utsettinger, men ikke der artene har vandret inn av seg selv

Også bedre og klarere regler om opprydning og skadebegrensning.

Hva med krypsiv? Loven gir her trolig mulighet for å begrense skadevirkninger. Ikke ut fra at organismen er fremmed, men fordi den skader økosystemet.

18	Utvalgte naturtyper Nødvendig med beslutning om utvelging Forvaltes av den enkelte sektor	Foto: Jan Rabben

Bildet viser en bekkekløft som kan bli en utvalgt naturtype

Regler om utvalgte naturtyper

En naturtype velges ut ved forskrift (vedtak) etter en omfattende prosess med alle berørte parter

Forvaltes av sektorene.

Mange truede arter lever i utvalgte naturtyper

Handlingsplaner – der det er behov for aktive tiltak

Bilde: Klippeblåvinge – kun en kjent lokalitet igjen – i Halden.

Det etableres regler for prioriterte arter

Prioritering skjer ved beslutning.

Forvaltes av staten i samarbeid med kommuner mv.

Handlingsplaner der det er behov for aktive tiltak

Bildet viser: Hjerkinn med utsikt mot **Snøhetta**

Økt fokus på begrunnelsen for vern (mål) og bruk innenfor områdevernet (hva som er tillatt/forbudt i et verneområde).

Det legges ikke opp til en endret politikk knyttet til energisektoren.

Utfordringer ved småkraft

- Regjeringen ønsker mer småkraft, men ikke for en hver pris og ikke over alt
- Utfordringene er der uavhengig av ny lov
- Bekkekløfter undersøkelse: av 154 lokaliteter har 52 regionale/nasjonale verdier

21

Må ses i sammenheng med Janne Sollies innlegg tidligere på dagen

Utvalgte naturtype etter Naturmangfoldloven. Ingen automatikk, må skje etter egen prosess.

Aller helst burde vi som for de store vassdragene ha en Samlet plan for utbygging.

Med hundrevis av søknader i kø hos NVE, innser jeg at en slik gjennomgang blir for tid- og ressurskrevende.

Jeg oppfordrer imidlertid til at det lages fylkesvis planer (ref. Soria Moria) og at det ordnes en utbyggingskø slik at det er de minst konfliktfylte og de prosjektene som gir mest lønnsom fornybar kraft først.

Imidlertid har den nye småkraftveilederen gode vurderingskriterier.

Småkraft - det kan gjøres bærekraftig og pent !

Bildet viser et småkraftverk i Sogn, det kan tas hensyn til minstevannføring og stedegen byggeskikk.

- Ikke all småkraft er miljøvennlig og bærekraftig - noen vil komme i konflikt med nasjonale miljøverdier
- Med en god småkraftveileder og summen til biologiske undersøkelser hevet fra 20.000 til 50.000 har jeg tiltro til at dette går bra

Mindre kraftverk kan også utformes slik at ikke alt vannet tas.

Dessverre er det ofte slik det har blitt i mange småkraftanlegg.

Kleivafossen ut fra Briksdalsbreen.